

ทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์

ไทย-กัมพูชา*

อภาพา แก้วกำกวง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา และ 2) นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีทางด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยกับชาวกัมพูชา ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากรของการศึกษา คือ ชาวกัมพูชาในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มพนักงานวิสาหกิจ กลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจ กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มผู้ใช้แรงงานหรือรับจ้างทั่วไป รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 5 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา และ ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติ T-test และ One way ANOVA

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวกัมพูชาในประเทศไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา แต่ยังมีชาวกัมพูชาบางส่วนมีทัศนคติหนึ่งเฉยไม่ยินดียินร้ายและมีทัศนคติเชิงลบต่อไทย แม้จะเป็นส่วนน้อยแต่ก็สามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองได้

ทัศนคติเชิงบวก ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางศาสนาและความเชื่อ ความสัมพันธ์ทางการศึกษาและความสัมพันธ์ทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และการแต่งกาย ส่วนประเด็นที่ชาวกัมพูชามีทัศนคติหนึ่งเฉยและอาจนำไปสู่ทัศนคติเชิงลบในอนาคต ได้แก่ อุปนิสัยใจคอของคนไทย ค่านิยมบางประการในสังคมไทย และการปฏิบัติของคนไทยและเจ้าหน้าที่รัฐต่อชาวกัมพูชา ส่วนทัศนคติเชิงลบ ได้แก่ ภูมิ

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2551
รองศาสตราจารย์ ดร. กำพล วัชรวิชัย เป็นที่ปรึกษาโครงการ และนายภาณุ อุด เป็นนักวิจัยร่วม

หลังทางประวัติศาสตร์ และกรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้สะท้อนถึงความรู้สึกชาตินิยมของชาวกัมพูชา

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างทัศนคติ พบว่า ชาวกัมพูชาที่มีอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในประเทศไทยแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนชาวกัมพูชาที่มีความแตกต่างทางเพศและการมีเครือญาติเป็นคนไทย มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างไทยและกัมพูชา ได้แก่ การพัฒนาความร่วมมือด้านการศึกษาและภาษา การส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรม การเสริมสร้างความเข้าใจต่อกันทางประวัติศาสตร์ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การส่งเสริมความสัมพันธ์ชายแดนและการทูตภาคประชาชน รวมทั้งการรักษาภาพลักษณ์และมาตรฐานคุณภาพสินค้าไทย

คำสำคัญ ทัศนคติ สังคมวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ไทย กัมพูชา

Sociocultural Attitudes of Cambodian people in Thailand toward Thai-Cambodian Relations

Ampa Kaewkumkong

Abstract

The purposes of this research were 1) To study sociocultural attitudes of Cambodian people in Thailand toward the Thai-Cambodian relationships, and 2) To propose the guidelines for promotion of mutual understanding regarding the sociocultural attitudes between The Thais and Cambodians. The data were gathered from a group of Cambodian employees, merchants and businessmen, students and labors currently reside in Thailand through 400 questionnaires and 5-depth interviews. Both quantitative and qualitative approaches were employed for the analysis. The obtained data were analyzed by using frequencies, percentage, means, standard deviations, content analysis, T-test, and One way ANOVA.

The research results showed that most of the samples had positive attitudes toward Thai-Cambodian relationship. Others showed passive and negative attitudes respectively. Although both of them might consider being less percentage, somehow it can affect the relationship between these two countries.

With regards to the positive attitudes, attributable factors include the relationship in religious belief; the educational background; and the custom, tradition and dressing style of preference. It is noticeable that the passive attitudes which are the Thai's habit and social value, the acts of Thai toward the Cambodians as these could be developed into negative attitudes in the future. While the negative attitudes were the historical background and the conflict between Thailand and Cambodia toward Prasat Preah Vihear issue.

The results of comparison of the attitudes of Cambodian people living in Thailand, it is found that Cambodian people categorized by age, occupation, education level, income per month, and residential period have different attitudes towards the Thai-

Cambodian relationships with statistically significance at .05 level. On the other hand, the Cambodian do not have much differences in attitudes in terms of sex and having Thai relatives.

In addition to this, we proposed here a guideline for promotion of mutual understanding between the people of these two countries. This would lead to support the future development and collaboration between Thailand and Cambodia in various aspects. These are collaboration in terms of education and language; culture; history, humanity; the border-trade relationship and the People to People diplomacy, includes the concerning of image and global standard level of Thai commodities for exportation.

Keyword: Attitude, Sociocultural, Relation, Thailand, Cambodia

ความเป็นมาและความสำคัญ

สังคมและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสังคมที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้าน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น สามารถถ่ายทอด พัฒนา ปรับปรุงและผสมกลมกลืนกับอีกสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งได้ ขณะเดียวกันก็อาจเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างคือ คนกลุ่มหนึ่งไม่ยอมรับสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างจากตน เช่น การไม่ยอมรับความแตกต่างทางเชื้อชาติ การเมือง ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ฯลฯ ดังตัวอย่างการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวเขมรของกลุ่มเขมรแดง เป็นต้น

ไทยกับกัมพูชาเป็นอีกคู่ความสัมพันธ์ในฐานะคู่อริคู่แค้นที่เรามักได้ยินข่าวการกระทบกระทั่งเป็นระยะ ๆ จนเป็นที่ประจักษ์แจ้งแล้วว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งมิตรและศัตรูสลับกันไป โดยเฉพาะปัญหาความหวาดระแวงและมือคติดอกกันที่มีปฐมเหตุจากประวัติศาสตร์สองชนชาติ ลักษณะความสัมพันธ์นี้ส่งผลกระทบต่อด้านลบอย่างใหญ่หลวงต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประชาชนและรัฐบาลทั้งสองประเทศ ทั้งที่กัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนและมีความสัมพันธ์ร่วมกับไทยมาแต่โบราณ มีความผูกพันทางประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในกัมพูชาก็ส่งผลกระทบต่อไทยอย่างเลี่ยงไม่พ้น หากแต่ความเข้าใจและความรู้ของคนไทยที่มีต่อกัมพูชายังมีอยู่น้อย ส่งผลให้ทั้งไทยและกัมพูชายังมี “ความไม่รู้จัก ไม่เข้าใจและอคติ” ต่อกันอย่างฝังรากลึก ดังนั้น การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีผ่านความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นเพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประเทศทั้งสอง ทั้งลดทอนผลกระทบอันเกิดจากความไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ และอคติที่มีต่อกัน

ด้วยเหตุแห่งสงครามทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลให้ชาวกัมพูชาจำนวนมากต้องอพยพหนีภัยสงคราม และภัยเศรษฐกิจเข้ามาอาศัยประเทศไทย ที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ มีอาชีพที่เปิดกว้าง มีค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่า มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านเมื่อปี พ.ศ. 2546 แล้ว ถือว่าไทยมีขนาดระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่ากัมพูชา ลาว และพม่ารวมกันค่อนข้างมาก (กระทรวงการต่างประเทศ, 31 มีนาคม 2552) การก้าวข้ามพรมแดนของชาวกัมพูชามาอยู่ภายใต้กรอบสังคมและวัฒนธรรมไทย ชาวกัมพูชาก็ซึมซับวัฒนธรรมและสังคมไทยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และยอมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อไทยไปสู่ท่าทีที่เป็นมิตรไม่มากนักน้อยเช่นกัน ทั้งนี้ทัศนคติดีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ แง่มุม หรืออาจกล่าวได้ว่าทัศนคตินำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันของผู้คนในสังคม ซึ่งทัศนคติที่มีอยู่ในเฉพาะ

บุคคลนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่เขาได้รับ ทศนคติของบุคคลอาจจะแสดงออกมาได้ทางพฤติกรรมในลักษณะพึงพอใจหรือความชอบพอ (Positive Attitude) ไม่พึงพอใจ เบื่อหน่าย (Negative Attitude) ขณะเดียวกันบางครั้งบุคคลอาจไม่มีความคิดเห็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างสิ้นเชิงก็เป็นได้ ซึ่งแสดงออกในลักษณะทศนคตินิ่งเฉย (Passive Attitude)

ดังนั้น การศึกษาทศนคติชาวกำพูชาในประเทศไทยครั้งนี้ จะทำให้ทราบความคิดและความรู้สึกของชาวกำพูชาต่อความสัมพันธ์ที่ไทยและกำพูชามีต่อกันด้านสังคมและวัฒนธรรมในมิติต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกันที่มีอยู่เป็นทุนเดิม และความสัมพันธ์ใหม่ที่ไทยได้พยายามสร้างขึ้น การศึกษานี้ยังทำให้รับรู้การดำรงอยู่ของความรู้สึกชาตินิยมและอคติของชาวกำพูชาที่มีต่อไทย หรือความรู้สึกและอคติได้ถูกขัดเกลาโดยสังคมและสภาพแวดล้อมของไทยกระทั่งสูญสลายหายไปแล้ว สถานการณ์นี้จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษา เพราะจะไม่เพียงแต่ทำให้เข้าใจและทราบแนวโน้มทศนคติชาวกำพูชาภายใต้กรอบความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นเครื่องมือที่สามารถทำลายหรือเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันได้ หากแต่ผลการวิจัยยังช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปประกอบการพิจารณาวางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศผ่านมุมมองของชาวกำพูชาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้รับรู้และเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศได้อย่างรอบด้านจากประสบการณ์ตรงของตนเอง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกำพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กำพูชา และนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีด้านสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับกำพูชา

วิธีการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การศึกษาแบบผสมวิธี โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์จำนวน 5 ราย กลุ่มตัวอย่างเป็นชาวกำพูชาในประเทศไทย 4 กลุ่ม ได้แก่ พนักงานวิสาหกิจ พอค้าและนักธุรกิจ นักศึกษา และกลุ่มผู้ใช้แรงงานหรือรับจ้างทั่วไป ประเด็นของการศึกษาคือความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม 8 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างทางสังคม การศึกษา ประวัติศาสตร์ ภาษา ศาสนาและความเชื่อ ค่านิยมและอุปนิสัยใจคอ

ชนบทรอบเนียม ประเพณี และการแต่งกาย และวัฒนธรรมการบริโภคสินค้าไทย ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ทำการทดสอบแบบสอบถามด้านความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.971 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ t-test และ One way ANOVA และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเก็บข้อมูลด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ มหาวิทยาลัย ชมรมชมระนิสิต ชมรมพลกรแฮมร์สามัคคี (สมาคมแรงงานชมรสามัคคี) ชุมชนกัมพูชา ตลาดบริษัทห้างร้านที่ชาวกัมพูชาทำงานอยู่

สรุปผลการศึกษา

1. ทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาจำแนกตามรายด้าน พบว่า ผลรวมความถี่และค่าร้อยละทุกด้านมีทัศนคติเชิงบวกอยู่ในระดับเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 64.6 ด้านที่มีทัศนคติเชิงบวกสูงสุดคือ ด้านศาสนาและความเชื่อ และด้านชนบทรอบเนียม ประเพณี และการแต่งกาย ส่วนด้านที่มีความโน้มเอียงไปในทางทัศนคติหนึ่งเฉยมากที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรมการบริโภคสินค้าไทยและโครงสร้างทางสังคม ด้านที่มีความโน้มเอียงไปในทางทัศนคติเชิงลบมากที่สุดคือด้านภาษา เมื่อพิจารณาที่ค่าเฉลี่ย พบว่า ผลรวมคะแนนเฉลี่ยของแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน คือ อยู่ระหว่าง 3.72 – 3.92 ซึ่งอยู่ในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ทัศนคติด้านทางศาสนาและความเชื่อ ด้านการศึกษา และด้านชนบทรอบเนียม ประเพณี และการแต่งกาย ตามลำดับ

2. ทัศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาจำแนกตามตัวแปร พบว่า โดยรวมแต่ละตัวแปรแล้วส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกอยู่ในระดับเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยความถี่ร้อยละ 65.82 และผลการทดสอบความแตกต่างของทัศนคติ พบว่า เพศและการมีเครือญาติเป็นคนไทยมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน ขณะที่อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการอยู่อาศัยในประเทศไทย มีทัศนคติต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ผู้มีอายุตั้งแต่ 30-49 ปี มีทัศนคติดีกว่าผู้มีอายุต่ำกว่า 30 ปีลงมา พนักงานวิสาหกิจมีทัศนคติดีกว่ากลุ่มอื่น ๆ ขณะที่นักศึกษามีทัศนคติทางบวกน้อยกว่ากลุ่มอื่น ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีทัศนคติดีกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้ที่มีรายได้ต่อ

เดือนมากกว่า 10,000 บาทขึ้นไปมีทัศนคติดีกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทลงมา และผู้ที่อยู่ในประเทศไทยระหว่าง 11-20 ปีมีทัศนคติดีกว่าผู้ที่อยู่ต่ำกว่า 1 ปี ระหว่าง 1-5 ปี และ 6-10 ปี

3. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 310 คน (ร้อยละ 77.5) ได้เสนอแนะแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาแตกต่างกันไป ซึ่งผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่และลำดับความถี่ในแต่ละประเด็นตามลำดับคือ ข้อเสนอต่อนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาลไทยต่อชาวกัมพูชา ความสัมพันธ์ที่คาดหวังระหว่างไทยกับกัมพูชา การปฏิบัติของคนไทยต่อชาวกัมพูชา ไม่มีความคิดเห็นใด ๆ หรือมีความรู้สึกเฉย ๆ ต่อประเทศไทย ความประทับใจเกี่ยวกับประเทศไทย ข้อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ข้อคิดเห็นว่าอยู่ในสถานการณ์ปกติ ความคิดเห็นต่อกรณีเขาพระวิหาร ข้อคิดเห็นว่าทุกวันนี้ดีแล้ว ปัจจุบันดีแล้ว ความคิดเห็นของเพื่อนชาวกัมพูชาในประเทศไทย ความเห็นที่ว่าไทยกับกัมพูชามีความสัมพันธ์ในระดับดีมากและดีมากมา

4. ผลการสัมภาษณ์ชาวกัมพูชาจากองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ พนักงานโรงพยาบาลเอกชน ผู้ประกอบธุรกิจค้าส่งเสื้อผ้า ภิกษุและนักศึกษา โดยสรุปพบว่ามุมมองของชาวกัมพูชาต่อไทยได้เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกมากขึ้น ชาวกัมพูชาจึงมีความประทับใจขณะใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย ด้วยสังคมและวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกันมากทำให้ชาวกัมพูชาสามารถปรับตัวได้ไม่ยาก ทั้งยังได้พยายามเรียนรู้การใช้ชีวิตให้กลมกลืนกับชาวไทยได้ โดยเฉพาะการสื่อสารภาษาไทยที่ทำได้ดี อย่างไรก็ตามเหตุผลทางเศรษฐกิจยังเป็นเหตุผลหลักที่พวกเขาต้องการเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม สิ่งที่ชาวกัมพูชาสะท้อนคือต้องการให้คนไทยปรับทัศนคติที่มีต่อชาวกัมพูชา ให้คิดว่าคนเราสามารถอยู่ร่วมกันได้ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ภาษาใด เพราะต่างมีภาระที่ต้องหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวเพียงแต่ชาวกัมพูชาอาจจะมีรายได้น้อยกว่าคนไทยเท่านั้น และเห็นว่าความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องช่วยนำพาไปสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. ระดับทัศนคติของชาวกัมพูชาในประเทศไทย

1.1 ทัศนคติเชิงบวก จากผลการศึกษาทั้งเมื่อจำแนกตามตัวแปรและรายด้านพบว่า ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกในระดับเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่ง และสูงสุด 3 ประเด็นคือ

ความสัมพันธ์ทางศาสนาและความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการแต่งกาย และความสัมพันธ์ทางการศึกษา โดยเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าคนไทยและคนกัมพูชาที่มีความเชื่อทางศาสนาคล้ายคลึงกัน การสัมภาษณ์ก็พบว่าศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และนิทานพื้นบ้านก็มีเนื้อเรื่องที่ใกล้เคียงกันมาก การใช้ชีวิตในเมืองไทยจึงไม่ต้องปรับตัวมากนัก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก (2543) และพิชิตพล แจ่มจำรัส (2545) ที่กล่าวถึงความคล้ายกันในชีวิตของสังคมวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชาทั้งการนับถือศาสนาพุทธ การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีซึ่งมีความผูกพันกันมาช้านาน เช่นเดียวกับกับข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ศาสนาที่คล้ายคลึงกันทำให้พวกเขา รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับคนไทย และความเชื่อทางศาสนาสามารถเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาได้ อาทิ การทอดผ้าป่า ทอดกฐิน การจัดงานบุญร่วมกันตามประเพณี ชาวกัมพูชาล้วนเห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันได้

สำหรับการแต่งกาย ชาวกัมพูชาเห็นว่าพวกตนยังคงการแต่งกายแบบโบราณเพื่อรักษาเอกลักษณ์ในงานประเพณีและวันสำคัญ ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดก็สนับสนุนประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้ไม่อยู่ในแผ่นดินเกิดก็ยังมีคามภูมิใจในเอกลักษณ์ของชาติตน แล้วยังคงกล่าวถึงการแต่งกายของคนไทยในปัจจุบันว่าเปิดเผยมากเกินไปไม่ปรารถนาให้ลูกหลานยึดถือเป็นแบบอย่าง เพราะเชื่อว่าการแต่งกายตามแบบฉบับของไทยจะมีผลต่อวัฒนธรรมการแต่งกายอันดีงามของชาติตน สอดคล้องกับคำกล่าวของ ญัฐฐวุฒิ โภธิสาโร (2548) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญว่า “ไทยและกัมพูชามีประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การกินอาหาร หรือแม้แต่ภาษาก็มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีสันสกฤตเหมือนกัน แต่ด้วยความเจริญที่ต่างกันทำให้วัฒนธรรมไทยไหลบ่าเข้ามาที่กัมพูชาอย่างรวดเร็ว ซึ่งคนรุ่นใหม่จะรับวัฒนธรรมจากไทยได้อย่างรวดเร็ว แต่สิ่งหนึ่งที่คงต้องยอมรับ คือกัมพูชายังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้อย่างดี เพราะกระทั่งปัจจุบันเรื่องการแต่งตัว ผู้หญิงกัมพูชายังคงนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อลูกไม้ ไปร่วมงานเลี้ยงต่าง ๆ ผิดกับคนไทยที่ยอมรับกระแสโลกาภิวัตน์มากเกินไป”

ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่เห็นว่าการได้รับการศึกษา การฝึกอบรม หรือฝึกอาชีพจะช่วยพัฒนาตนให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และมีความเชื่อมั่นระบบการศึกษาไทยว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้ ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์ได้สนับสนุนประเด็นนี้โดยขอให้รัฐบาลไทยจัดกิจกรรมให้ความรู้และให้ทุนการศึกษาแก่ชาวกัมพูชา สะท้อนให้เห็นว่าชาวกัมพูชาหันมาให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้นเพราะเชื่อว่าเป็นสูตรสำเร็จที่จะช่วยยกระดับตนเองได้

สอดคล้องกับรายงานวิจัยของ Nancy J. Smith-Hefner (1993 อ้างถึงใน ศุภวดี มนต์เนรมิต, 2552) ว่าชาวกัมพูชาในชุมชนบอสตัน สหรัฐอเมริกา นิยมส่งลูก ๆ ให้เรียนหนังสือ และปรารถนาอยากให้ลูกของตนเรียนจบเพื่อในอนาคตจะได้หางานดี ๆ ทำได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของจันทรา อนุสรณ์วัฒน์กุล (2544) ที่พบว่า ความคาดหวังของพ่อแม่ชาวกัมพูชาในจังหวัดเสียมเรียบคือ ต้องการให้ลูกมีการศึกษาที่สูงขึ้นเท่าที่จะทำได้ด้วยเชื่อว่าจะทำให้ไม่เป็นคนโง่ และมีโอกาสได้ทำงานราชการหรือประกอบอาชีพที่สร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว เช่น แพทย์ ครู ฯลฯ

นอกจากนี้ จากรายงานการประเมินผลกระทบด้านวิชาการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของไทยในปี พ.ศ.2537-2547 ของกระทรวงการต่างประเทศ (2552) ซึ่งจัดให้มีกิจกรรมการสนับสนุนทุนการศึกษา การฝึกอบรมและดูงาน การจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา-ไทย และโครงการศูนย์สอนภาษาไทย ณ มหาวิทยาลัยพนมเปญ ฯลฯ พบว่า ในด้านทัศนคติทุกคนมีความพึงพอใจภูมิใจในการศึกษาที่ได้รับ มีโอกาสสูงที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำหรือผู้บริหารองค์กร ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นว่าการลงทุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ไทยกับกัมพูชาได้อย่างยั่งยืน และยังพบว่าผู้ได้รับทุนการศึกษาส่วนใหญ่ยังมีความนิยมคนไทยวัฒนธรรมไทย และระเบียบการจัดการในมหาวิทยาลัยของไทย ชาวกัมพูชายังเห็นด้วยว่าความช่วยเหลือทางการศึกษาของไทยจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาได้ สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่กล่าวไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติว่า ความช่วยเหลือในการฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์จะเป็นเครื่องมือที่ฝ่ายไทยคาดหวังว่าจะสามารถสร้างความรู้สึกที่ดีของประเทศเพื่อนบ้านที่มีต่อประเทศไทยในระยะยาวได้ (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2552) กล่าวได้ว่าทัศนคติเชิงบวกของชาวกัมพูชาต่อไทยส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเหมือนของวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งมีรากเหง้าแห่งศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีเดียวกันของทั้งสองชนชาตินั้นเอง

1.2 ทัศนคติเชิงเฉย ชาวกัมพูชามีทัศนคติในทางไม่มีความคิดเห็นไม่ยินดียินร้าย ประมาณร้อยละ 25 อาจเกิดจากความไม่แน่ใจที่จะสนับสนุนหรือต่อต้านประเด็นนั้น ๆ เป็นไปได้ว่าผู้ตอบไม่สะดวกใจ ไม่แน่ใจในความปลอดภัยหรือเกิดความหวาดระแวง ด้วยเกรงว่าข้อมูลนั้นจะส่งผลกระทบต่อตนในภายหลัง อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า นอกจากจะมีทัศนคติเชิงเฉยแล้ว บางประเด็นยังมีความโน้มเอียงไปในทางลบได้ในอนาคต ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคลที่ได้รับจากการปฏิสัมพันธ์กับคนไทย ผวนกับข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์พบว่าชาวกัมพูชามีทัศนคติเชิงเฉยในประเด็นที่กล่าวถึงอุปนิสัยใจคอของคนไทย ค่านิยม

บางประการในสังคมไทย การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่และคนไทยต่อชาวกัมพูชา การยอมรับภาษาเขมร การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของกัมพูชา และการไปมาหาสู่กับคนไทย สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าคนไทยจำนวนไม่น้อยขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ยังมีอคติ มีท่าทีดูถูกดูแคลนด้วยเห็นชาวกัมพูชามีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า

อคติของไทยมีอยู่ทั้งในรูปของระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับการปฏิบัติกับชาวกัมพูชา และค่านิยมการขอวีซ่า เช่น การเดินทางเข้า-ออกประเทศไทยเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงาน ซึ่งแตกต่างจากการที่คนไทยเข้า-ออกกัมพูชา และกัมพูชาเข้า-ออกประเทศไทยเพื่อบ้านอื่น ๆ และการปฏิบัติต่อชาวกัมพูชาอย่างไม่ให้เกียรติเสมือนกัน เห็นได้จากการที่ชาวกัมพูชาร้องขอความเมตตา ความเห็นใจจากเจ้าหน้าที่รัฐ นายจ้าง และคนไทยทั่วไปให้เมตตาสงสาร หยุดดูถูกดูแคลน พวกเขาเป็นคนเหมือนกัน ฯลฯ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกต่ำต้อยด้อยค่า และขมขื่นของชาวกัมพูชาและความรู้สึกเหนือกว่าของคนไทย สอดคล้องกับคำกล่าวของศรุตี สกวลรัตน์ (2550) ที่ว่ายังมีความรู้สึกเป็นผู้ด้อยกว่า เหนือกว่าระหว่างไทยและกัมพูชา พวงทอง ภวัครพันธุ์ (2552) ที่กล่าวว่า คนไทยยังมองความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาด้วยทัศนคติที่ตกค้างมาจากยุคสงครามเย็นที่เชื่อว่ากัมพูชาเป็นประเทศอ่อนด้อยกว่าไทยทั้งในทางเศรษฐกิจ การทหาร และสถานะในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ การตัดความสัมพันธ์จะส่งผลกระทบต่อกัมพูชามากกว่าไทย เพราะกัมพูชาจำเป็นต้องพึ่งพิงไทยในด้านต่าง ๆ หนึ่งจะปีบก็ตายจะคล้ายก็รอด ทั้งนี้ วัชรินทร์ ยงศิริ (2548) ได้กล่าวไว้ในปัจจุบันไทยกับกัมพูชาต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยไทยพึ่งกัมพูชาในการเป็นตลาดระบายสินค้าที่ผลิตได้ และกัมพูชาพึ่งไทยด้านสินค้าอุปโภคบริโภคและด้านอื่น ๆ ซึ่งการที่กัมพูชาจะพึ่งไทยแต่ฝ่ายเดียวดังอดีตคงเป็นไปไม่ได้แล้วในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นคนไทยคงจะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เคยเห็นว่ากัมพูชาเป็นประเทศด้อยกว่าไทยและต้องพึ่งพิงไทยตลอดเวลา ขณะที่พวงทอง ภวัครพันธุ์ (2552) กล่าวว่า การที่ไทยมองว่ากัมพูชาจำเป็นต้องพึ่งพิงไทยในด้านต่าง ๆ หนึ่งจะปีบก็ตายจะคล้ายก็รอด เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนักในปัจจุบันที่ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้พัฒนาอย่างรวดเร็วและกว้างขวางนับตั้งแต่สงครามเย็นในอุษาคเนย์สิ้นสุดลง

1.3 ทัศนคติเชิงลบ ทัศนคติเชิงลบของชาวกัมพูชามีความเกี่ยวข้องกับสถาบันและมีระดับความรุนแรงที่แสดงพฤติกรรมอย่างเห็นเด่นชัด โดยความรู้สึกลบต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเกิดจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความรู้สึกหวงแหนเอกลักษณ์ของชาติซึ่งพบในแบบสอบถามปลายเปิด ได้สะท้อนถึงความรู้สึกชาตินิยม อคติที่ยังดำรงอยู่ของชาวกัมพูชาที่พร้อมจะทำทุกทางเพื่อเป็นผู้ชนะ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่ทั้งไทยและกัมพูชาต่างภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของตนในอดีต ต่าง

ฝ่ายต่างเคยถูกย้ายที่ ทฤษฎี และหักหลังมา ตามประสาประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง (เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543) ในแบบสอบถามปลายเปิดมีชาวกัมพูชากล่าวว่ายไทยกับกัมพูชาเป็นอริต่อกัน ไทยยังคงต้องการรุกรานกัมพูชาอยู่ สอดคล้องกับงานของ ธิตติ บัวคำศรี (2546) ที่ว่าไทยมักถูกมองว่าเป็นผู้รุกราน และงานของเขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก (2543) ที่ว่าทัศนคติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างคนไทยและคนกัมพูชานั้นมีทั้งเหตุผลผสมอารมณ์ คงจะลบเลือนไปได้ไม่ถนัดนัก ถูกปลุกฝังหรือหล่อหลอมสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ธีระ นุชเปี่ยม (2549) ก็ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของไทยและกัมพูชาว่ามีประสบการณ์ในอดีตร่วมกันมาทั้งโดยสงคราม การรุกราน การแทรกแซง การครอบงำ ตลอดจนการยึดและผนวกดินแดนที่กัมพูชาเป็นผู้ได้รับเคราะห์กรรม ทำให้ชาวกัมพูชามีความขมขื่น หวาดระแวง และขัดแย้งแข่งขันมาโดยตลอด อันเป็นสิ่งที่ถูกปลุกฝังหรือหล่อหลอมสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ที่คงยากจะเลือนหายไปจากความทรงจำของชาวกัมพูชา

เหตุที่ยังคงมีความรู้สึกเชิงลบติดค้างอยู่ในใจของชาวกัมพูชาทั้งที่เวลาล่วงเลยมานานแล้ว และบรรยากาศระหว่างประเทศได้เปลี่ยนไปในทางเสริมสร้างมากกว่าจะเป็นอุปสรรค ก็เนื่องมายังคงมีการสื่อสารถึงประวัติศาสตร์ที่ขมขื่นอยู่ตลอดเวลา ดังที่งานของศานติ ภัคดีคำ (2550) พบว่ายังคงมีนักวิชาการกัมพูชาได้แสดงทัศนคติต่อไทยในเชิงลบโดยได้อธิบายสาเหตุของความเสื่อมของกัมพูชาหลังยุคพระนครว่าเป็นเพราะการสงครามกับไทย และไทยได้พยายามเข้าไปแทรกแซงการเมืองภายในของกัมพูชหลายครั้ง ทั้งยังได้มุ่งเสนอปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการรุกรานและการเข้าไปยึดครองดินแดนกัมพูชาของไทย การเกณฑ์เอาชาวกัมพูชาไปเป็นข้ารับใช้ และงานวิจัยของ มัทนียา พงศ์สุวรรณ (2549) พบภาพลักษณ์ของไทยที่ปรากฏในเนื้อหาประวัติศาสตร์ในหนังสือแบบเรียนกัมพูชาว่า ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนซึ่งเป็นของกัมพูชากระทั่งสร้างอาณาจักรของตนเองขึ้น ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการสงครามที่ฝ่ายไทยมักจะเป็นฝ่ายรุกราน การโจมตีของไทยแต่ละครั้งส่งผลให้กัมพูชาอ่อนแอ เพราะไทยได้กวาดต้อนนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่มีความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และวิบุรุษย์สมบัติมรดกอันมีค่าของกัมพูชาไปหมด

ทัศนคติเชิงลบต่อไทยกรณีข้อพิพาทเขาพระวิหารที่แสดงออกถึงความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรง ซึ่ง ตั้งแต่มีข้อพิพาทเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2551 ชาวกัมพูชาทุกภาคส่วนต่างแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบไทย เช่น สำนักนายกรัฐมนตรีได้จัดตั้งหน่วยข่าวตอบโต้ฉบับพลัน เพื่อตอบโต้ข่าวที่นำเสนอจากสื่อมวลชนทั้งในและนอกประเทศที่กระทบต่อนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลกัมพูชา โดยเฉพาะข่าวเรื่องปราสาทพระวิหาร (สำนักนายกรัฐมนตรีกัมพูชา, 2 มีนาคม 2552) มีการจัดเสวนาโต๊ะกลมปีละครั้ง

เพื่อระดมความคิดเห็นตอบโต้ไทยเรื่องปราสาทพระวิหาร มีนักวิชาการ นักกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญชายแดนและวัฒนธรรมเข้าร่วม ได้เกิดปรากฏการณ์ที่ชาวกัมพูชาต่างกระหายที่จะบริโภคข่าวสารทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง ผู้คนต่างมุ่งหน้าไปรวมตัวกันที่จอโทรทัศน์และวิทยุตามร้านค้าและที่สาธารณะ เพื่อรับฟังข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอดจำหน่ายหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับจำนวนผู้ฟังวิทยุอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และการรวมตัวกันในชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารความคิดเห็นต่อกรณีข้อพิพาทนี้ บ้างขอรับเงินบริจาคจากทั่วโลกเพื่อซื้อหาอาวุธยุทโธปกรณ์มาต่อสู้กับไทย จนได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าเหตุใดกัมพูชาจึงให้ความสำคัญต่อเขาพระวิหารมากกว่าการร้องขอรับบริจาคสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานจำพวกอาหารและยารักษาโรค ปรากฏการณ์เหล่านี้ก็เนื่องมาจากความรู้สึกฝังลึกของกัมพูชาต่อไทย ซึ่งกัมพูชามีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความภูมิใจในความเป็นชาติ มีอุดมการณ์ที่มั่นคงและมีจุดยืนร่วมกันในการตระหนักถึงอธิปไตย เกียรติภูมิ และผลประโยชน์ของชาติเป็นหลักที่ได้รับอิทธิพลมาจากการตกผลึกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในอดีต (สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์, 2551) สอดคล้องกับธีระ นุชเปียม (2549) ที่กล่าวว่า เป็นผลมาจากการถูกหลอหลอมทัศนคติและความเข้าใจของประชาชนที่ถูกปลูกฝังสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังเช่นการรับรู้ มีสำนึกและจินตภาพความยิ่งใหญ่ในอดีตของชาติตน

ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวได้คลี่คลายไปบ้างแล้ว เหตุผลหนึ่งคือรัฐบาลกัมพูชาต้องการพัฒนาความร่วมมือกับไทยและประเทศเพื่อนบ้านด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดปัญหาความยากจน ดังเช่นเมื่อมีการจัดงานวันแห่งความเกลียดชังประจำปี โดยองค์การประชาสังคมที่นิยมรัฐบาลกัมพูชา เพื่อแสดงออกถึงความเกลียดชังระบบพลพรรค เขมรแดง แต่ระยะหลังไม่ค่อยได้รับความสนใจ จึงได้เปลี่ยนแนวทางเพื่อเรียกร้องความสนใจจากชาวกัมพูชาอีกครั้ง เป็นงานวันแห่งความเกลียดชังไทย นำโดยนายรุ่ง ชุน ประธานสมาคมครูสอนหนังสืออิสระร่วมกับนายเจีย มุณี ประธานสมาพันธ์แรงงานกัมพูชา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2553 งานนี้ถูกรัฐบาลกัมพูชาสั่งระงับไม่อนุญาตให้จัดในที่ทำการของรัฐ จึงได้ย้ายมาจัดที่สำนักงานของสมาคมฯ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมงานเพียง 10 คนเท่านั้น (Cambodian express news: 21 July 2010) อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกเชิงลบของชาวกัมพูชาในประเทศไทยต่อภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และความหวงแหนในมรดกของชาติมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของชาวกัมพูชา จากการวิจัยพบว่าชาวกัมพูชาแสดงพฤติกรรมที่ไม่อยากเข้าใกล้คนไทย ดังเห็นได้จากส่วนใหญ่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อประเด็นที่กล่าวว่าคนไทยและคนกัมพูชาต่างคนต่างอยู่ คบค้าสมาคมเฉพาะคนของชาติตน รู้สึกอึดอัดเมื่อต้องเข้าสังคมร่วมกับคนไทย และรู้สึกเขินอายเมื่อต้องพูดภาษาเขมรในสถานที่สาธารณะ ซึ่งเป็นการแสดงทัศนคติเชิงลบที่โดดเด่นมากเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ

2. ความแตกต่างทัศนคติของชาวกัมพูชาระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

จากผลการวิจัยที่พบว่าอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในประเทศไทย มีทัศนคติต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายมูลเหตุตามแนวคิดทัศนคติ สถานการณ์ความสัมพันธ์ของไทยกับกัมพูชา และอื่น ๆ กล่าวคือ กลุ่มอายุ 30-49 ปี มีทัศนคติดีกว่ากลุ่มอายุ 20-29 ปีและอายุต่ำกว่า 20 ปี สอดคล้องกับแนวคิดจิตวิทยาพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีภาวะอารมณ์ที่มีความซับซ้อนน้อย สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีความมั่นคงทางจิตใจดีกว่าวัยรุ่น เป็นวัยทำงานที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม วัยนี้จึงมีความสามารถด้านทักษะการเรียนรู้ การแก้ปัญหา จากคำแนะนำและการเข้าสังคม ตลอดจนทักษะการปฏิบัติตามวัฒนธรรม รู้จักคิดแบบประสานข้อขัดแย้งและความแตกต่าง จึงสามารถรับรู้ข้อขัดแย้งได้อย่างรวดเร็ว อดทนและมีความสามารถในการจัดการกับข้อขัดแย้งนั้น ๆ ผู้ใหญ่จึงมีความเข้าใจเรื่องการเมืองและรู้จักการจัดการกับระเบียบสังคม (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545) เหตุนี้กลุ่มอายุที่เริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จึงสามารถเก็บอารมณ์และความรู้สึกได้ดี เข้าใจโลกและสามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้ สามารถแสดงพฤติกรรมหรือความคิดความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม และยังสอดคล้องกับการศึกษาของศุภภรณ์ อหันตะ (2551) ที่พบว่าช่วงอายุต่างกัน ทำให้บุคคลมีลักษณะหรือบุคลิกภาพบางประการแตกต่างกัน เช่น ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเชื่อมั่นในตัวเอง บุคคลที่มีอายุมากขึ้นจะมีแนวโน้มลักษณะดังกล่าวมากขึ้น

อาชีพและระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ พ่อค้าและนักธุรกิจมีทัศนคติดีกว่ากลุ่มอาชีพอื่น และผู้รับจ้างทั่วไปหรือใช้แรงงานมีทัศนคติดีกว่านักศึกษา ขณะที่ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีทัศนคติดีกว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้สาเหตุที่พ่อค้าและนักธุรกิจมีทัศนคติดีกว่ากลุ่มอาชีพอื่นนั้นมีส่วนจากสถานการณ์ความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนของไทยกับกัมพูชาที่อยู่ในระดับที่ดีด้วย แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบแต่การค้าการลงทุนก็ยังคงดำเนินไปได้ เนื่องจากทั้งไทยและกัมพูชายังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ เหตุการณ์ความขัดแย้งอื่น ๆ จึงไม่ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพค้าขายของชาวกัมพูชา ทั้งยังมีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันกับผู้ค้า จึงมีโอกาสที่จะได้รับแรงกดดันน้อยกว่าอาชีพอื่น นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับรายได้ คือ ผู้มีรายได้สูงจะมีทัศนคติดีกว่าผู้มีรายได้ต่ำ โดยผู้มีรายได้มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไปจะมีทัศนคติที่ดีมากกว่าผู้มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท และต่ำกว่า 5,000 บาท และเนื่องจากพ่อค้าและนักธุรกิจส่วนใหญ่จะมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ซึ่งรายได้ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวกัมพูชาดิ้นรนเข้ามาทำงานในประเทศไทย การที่ชาวกัมพูชาได้รับรายได้

สูงก็เท่ากับได้บรรลุเป้าหมายที่ตนคาดหวังไว้ ชาวกัมพูชาจึงได้พยายามปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ในประเทศไทยได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทนงศักดิ์ ทับพิลา (2546) ที่พบว่า กระบวนการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มแรงงานต่างชาติชาวกัมพูชาในกิจการขนส่งสินค้าทางน้ำ ที่แรงงานมีความพยายามจะปรับตัวให้เข้ากับคนไทย มีความสนใจที่จะพูดภาษาไทยและเรียนรู้ภาษาไทย ทั้งนี้เพราะภาษาไทยมีผลต่อการประกอบอาชีพการงานของชาวกัมพูชา

กรณีนักศึกษาที่พบว่าทัศนคติเชิงบวกน้อยกว่ากลุ่มอาชีพอื่นและระดับการศึกษาอื่น ๆ ด้วยสาเหตุที่ยังเป็นช่วงวัยที่ต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง อยากให้สังคมยอมรับหรือชมเชย อยากเด่นอยากดัง ประกอบกับเป็นวัยที่มีอุดมคติสูง เพราะอยู่ในวัยที่เรียนรู้ทางทฤษฎี ยังไม่เคยออกไปประสบกับสภาพความเป็นจริงจึงจะเลยมองข้ามความเป็นจริงไปบ้าง บางครั้งอาจตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจมีอิทธิพล เพราะวัยรุ่นนั้นมักจะเป็นพวกที่มีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้าเสี่ยงและมีพลังผลักดันสูง เชื่อคนง่าย (สุพัตรา สุภาพ, 2531) ดังนั้นเมื่อนักศึกษากัมพูชาได้รับการปฏิบัติบางเรื่องจากคนไทยที่ตนไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะในเรื่องอคติที่มีต่อกัน จึงทำให้มีผลต่อความรู้สึกและอารมณ์มากกว่ากลุ่มอื่น สอดคล้องกับแนวคิดของธีรพร อุวรรณโณ (2521, อ้างถึงในสุภาภรณ์ อหันตตะ, 2551) ที่ว่าอิทธิพลจากประสบการณ์ส่วนตัว ประสบการณ์ที่รุนแรงหรือกระทบกระเทือนจิตใจ หรือประสบการณ์ของความสำเร็จจะทำให้คนมีทัศนคติที่แตกต่างกันไป ผนวกกับอิทธิพลจากสื่อมวลชนจะมีผลต่อการเกิดและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งกลุ่มนักศึกษาเองก็เป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนมาก สาเหตุเหล่านี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้นักศึกษามีทัศนคติเชิงบวกน้อยกว่ากลุ่มอาชีพอื่นและผู้มีการศึกษาระดับอื่น ๆ

ในด้านระยะเวลาการอยู่อาศัยในประเทศไทย ที่พบว่าผู้ที่อาศัยอยู่ระหว่าง 11-20 ปี มีทัศนคติดีกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ระหว่าง 1-10 ปีและต่ำกว่า 1 ปี กล่าวคือผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทยมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ดังที่ Allport (1985) กล่าวว่าทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของคนเกิดขึ้นได้จากเงื่อนไขหนึ่งคืออิทธิพลของกลุ่มสังคม คนย่อมมีทัศนคติคล้ายตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น ทัศนคติต่อศาสนาหรือสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น และสอดคล้องกับ Assael (1998, อ้างถึงใน ดลภัทร์ อ่องระเบียบ, 2545) ที่ว่าทัศนคติจะพัฒนาไปตลอดเวลาผ่านกระบวนการเรียนรู้จากปัจจัยต่าง ๆ โดยปัจจัยทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทัศนคติคือมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนที่อยู่ในสังคม วัฒนธรรมจะเกิดจากการหล่อหลอมของสถาบันต่าง ๆ ในสังคมและจะส่งผลต่อ

ทัศนคติของบุคคลในสังคมด้วย เช่น อาจจะทำให้สมาชิกในสังคมนั้นเคยชินกับวัฒนธรรมนั้นและมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดและเกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทย-กัมพูชา

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ชาวกัมพูชาในประเทศไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติทางบวก แต่มีกลุ่มที่มีทัศนคติเชิงลบไม่ยินดียินร้ายและมีทัศนคติทางลบ ซึ่งแม้จะเป็นส่วนน้อยแต่ก็มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเช่นกัน ข้อเสนอการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันจากผลการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1. การพัฒนาความร่วมมือด้านวัฒนธรรม อันเป็นความสัมพันธ์ที่กัมพูชามีทัศนคติที่ดีต่อไทยทั้งในด้านศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและประเพณี ซึ่งไทยควรที่จะเพิ่มการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีนี้ให้ดียิ่งขึ้นผ่านความร่วมมือระหว่างกัน ที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีทั้งระหว่างประชาชนและภาครัฐของทั้งสองประเทศ และลดทอนผลกระทบอันเกิดจากความไม่รู้จักรัก ไม่เข้าใจ และอคติที่มีต่อกัน ดังนี้

- ผลักดันให้มีการช่วยเหลือหรือร่วมมือระหว่างประเทศให้เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดกิจกรรมกระตุ้นความรู้สึกร่วมและความมีเอกภาพที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมายาวนาน โดยการรณรงค์เสริมสร้างความสัมพันธ์เพื่อลดความตึงเครียดในสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ เช่น จัดทอดกฐิน ผ้าป่า หรือจัดงานเทศกาลร่วมกันในจังหวัดชายแดน จัดงานระดับชาติเกี่ยวกับประเพณีหรือวันสำคัญที่ไทยและกัมพูชามีลักษณะร่วมคล้ายคลึงกัน เป็นต้น

- ส่งเสริมและสนับสนุนการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมให้มากขึ้นในระดับต่าง ๆ เช่น โรงเรียนชายแดนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาภาษาและวัฒนธรรมเขมร มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนบุคลากร นักเรียน นิสิตนักศึกษา ในระดับชาติจัดกิจกรรมการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมร่วม จัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนประวัติศาสตร์ชนชาติ เผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อมวลชนเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าร่วมกัน ตัวอย่างโครงการที่ได้รับริเริ่มขึ้น เช่น กิจกรรมงานสงกรานต์นานาชาติ 5 ประเทศ (ไทย กัมพูชา ลาว พม่า และจีน) ที่จังหวัดเชียงใหม่ โครงการจัดแสดงดนตรีและวัฒนธรรมอาเซียนซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี โดยกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

นอกจากนี้ชาวกัมพูชาได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาความสัมพันธ์ที่รักทั้งซังของไทยและกัมพูชา โดยขอให้ยึดถือคำสอนของพุทธศาสนา จะช่วยแก้ปัญหาและทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และจากที่ชาวกัมพูชาเห็นว่าคนไทยเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของกัมพูชาน้อยกว่าที่กัมพูชาเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีของไทย ไทยจึงควรตระหนักถึงเรื่องนี้และส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้มากขึ้น ซึ่งชาวกัมพูชาเห็นว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเพณีระหว่างกันจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีได้

2. การพัฒนาความร่วมมือด้านการศึกษาและภาษา ผลการวิจัยพบว่าชาวกัมพูชาเริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษาและมีค่านิยมให้ลูกหลานเรียนสูง ๆ ทั้งยังยอมรับระบบการศึกษาของไทย จากการสัมภาษณ์พบว่ากัมพูชาต้องการให้คนไทยเรียนรู้อาษาเขมรเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ซึ่งชาวกัมพูชาสามารถใช้ภาษาไทยได้ตั้งแต่ยังไม่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย และยังมีหมั่นพัฒนาทักษะให้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2553 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้นำพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พลเรือเอก ชาติชาย ศรีวรขาน เป็นผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามันและทะเลสาบอันดามัน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (สบทช.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามันและทะเลสาบอันดามัน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (สบทช.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือกับชาวกัมพูชาในโครงการความร่วมมือพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามันและทะเลสาบอันดามัน โดยให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามันและทะเลสาบอันดามัน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (สบทช.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือกับชาวกัมพูชาในโครงการความร่วมมือพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามันและทะเลสาบอันดามัน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (สบทช.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ผสานความร่วมมือของหน่วยงานระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ตลอดทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เพื่อขับเคลื่อนและสร้างพลังในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการศึกษาของไทยกับกัมพูชาสู่ความยั่งยืน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา สภาหอการค้าไทย สมาคม และบริษัทเอกชน ที่มีการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ และเป็นเอกภาพ ทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานความชำนาญการของแต่ละหน่วยงานด้วย

- ร่วมมือกับหน่วยงานที่มีพันธกิจสอดคล้องกันในกัมพูชาผลักดันกิจกรรมด้านการศึกษา ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนบุคลากร ฝึกอบรม สัมมนาและวิจัย และต้องส่งเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาคด้วย เช่น ระดับสถานศึกษา หน่วยงานของจังหวัด อำเภอ หรือ ตำบล เพื่อช่วยเหลือชาวกัมพูชาในสภาพการณ์ที่พึงกระทำได้ เช่น สภาหอการค้าจังหวัดชายแดน

มอบทุนการศึกษาให้ชาวกัมพูชามาศึกษาในประเทศไทย โดยเน้นช่วยเหลือในระดับปริญญาตรี เนื่องจากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มนี้ยังมีทัศนคติทางบวกต่อไทยน้อยกว่ากลุ่มอื่น

- ส่งเสริมให้คนไทยหันมาสนใจเรียนรู้ภาษาเขมรให้มากขึ้นเพื่อช่วยให้เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของกัมพูชาดีขึ้น ลดช่องว่างทางสังคม ลดปัญหาการเลือกปฏิบัติ และเพราะชาวกัมพูชาเองก็มีความตื่นตัวและเรียนรู้ภาษาไทยมากเป็นลำดับต้น ๆ เช่นกัน แนวทางนี้อาจผลักดันให้มีการบรรจุการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมเขมรเป็นวิชาเลือกในหลักสูตรท้องถิ่นของการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชายแดน

- โครงการก่อตั้งวิทยาลัยกัมปงเฉอเตียล เป็นกรณีตัวอย่างการให้ความช่วยเหลือกัมพูชาและมีการมอบทุนการศึกษาให้นักเรียนที่เรียนดีเพื่อเปิดโอกาสให้ได้ศึกษาหาความรู้ที่ประเทศไทย และกลับมาเป็นครูสอนที่วิทยาลัยฯ การดำเนินโครงการนี้ทำให้ชาวกัมพูชามีทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทยและยังส่งผลดีต่อผู้ประกอบการไทยที่สามารถขายสินค้าของตนได้พร้อมทั้งได้รับความนิยมตามไปด้วย

- ปัจจุบันมีโครงการสอนภาษาไทยในมหาวิทยาลัยพนมเปญกัมพูชาโดยความร่วมมือของกระทรวงการต่างประเทศของไทย มีนักศึกษาลงทะเบียนภาคเรียนละ 50-70 คน ส่วนในประเทศไทยก็ได้มีการเรียนการสอนภาษาเขมรในหลายมหาวิทยาลัย เช่น ในปีการศึกษา 2552 และ 2553 มีนักศึกษาไทยลงทะเบียนเรียนภาษาเขมรที่ศูนย์ภาษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 500-600 คน ส่วนการศึกษาทางธรรม ก็มีภิกษุและสามเณรชาวกัมพูชาเข้ามาศึกษาระดับปริญญาตรีและโทในมหาจุฬาราชวิทยาลัยปีละ 300-400 รูป จากผลการวิจัยก็พบว่า ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่ปรารถนาให้คนไทยและคนกัมพูชาเรียนรู้ภาษาซึ่งกันและกันเพื่อช่วยให้เข้าใจกันได้ง่ายขึ้น

3. การเสริมสร้างความเข้าใจต่อกันทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าชาวกัมพูชายังคงมีอคติต่อไทยในเรื่องประวัติศาสตร์โดยเฉพาะกรณีพิพาทเขาพระวิหาร ต่อข้อเสนอนี้ กวีวิชาการไทยและกัมพูชามีแนวคิดในการชำระประวัติศาสตร์ร่วมกันโดยเฉพาะในแบบเรียน โดยการลดเนื้อหาประวัติศาสตร์สงคราม ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนบาดหมาง ยกเลิกประวัติศาสตร์ที่เป็นเท็จหรือบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ต้องนำเสนอประวัติศาสตร์ที่เป็นข้อเท็จจริง ขณะที่ต้องปรับวิธีคิดการเรียนประวัติศาสตร์โดยการพยายามทำความเข้าใจด้วยเหตุผลที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมในอดีต ทั้งนี้ข้อมูลจากการวิจัยพบว่า ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่ต่างปรารถนาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตร มีความสงบสุข มีความรักให้กัน สนับสนุนให้ยุติข้อขัดแย้ง ยุติการรบราฆ่าฟัน ชาวกัมพูชายังได้เสนอหนทางที่จะนำไปสู่ความต้องการที่พวกเขาปรารถนา โดยกล่าวว่า

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแต่ละชนชาติไม่ควรถูกลืม แต่วิธีการนำเสนอควรมีความเป็นกลาง มีทั้งแง่ดีและแง่ร้าย และไม่ควรชักจูงไปในทางเกลียดชังเพราะไม่เกิดผลดีกับใคร

การนำเสนอของสื่อมวลชนก็มีความสำคัญ ทั้งข่าวสาร ภาพยนตร์ ละคร ตลกหรืออื่น ๆ ที่เป็นการล้อเลียนทำให้มีความหมายไปในทางดูถูกว่าเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา เป็นคนชื่อ ไม่ทันสมัย เป็นที่ตลกขบขันของผู้ชม ควรจะหลีกเลี่ยงและควรให้ความสนใจนำเสนอเรื่องราวที่สร้างสรรค์ให้มากขึ้น ความเป็นพี่น้อง เพื่อน และเครือญาติ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาที่พบมีชาวกัมพูชาจำนวนไม่น้อยได้พยายามสะท้อนความรู้สึกและความคิดเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยขอให้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และด้านอื่น ๆ ทุกด้านของกันและกันให้เข้าใจอย่างชัดเจนโดยยึดศาสนาเป็นศูนย์กลางและไม่ควรรื้อฟื้นเรื่องในอดีตที่ไม่ดี สิ่งที่ต้องทำในปัจจุบันก็คือการประสานความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

4. การรักษาภาพลักษณ์และมาตรฐานสินค้าไทย: จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าโดยทั่วไปการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าไทยในสายตาของชาวกัมพูชาถือว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพดี ต่างจากสินค้าจากประเทศจีนและเวียดนาม สินค้าที่มีผลจากบอกลิตในประเทศไทยและติดฉลากเป็นภาษาไทย จะได้รับความเชื่อถือในกลุ่มผู้บริโภคชาวกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดที่มีชายแดนติดกับไทยและกลุ่มจังหวัดในภาคตะวันตกของกัมพูชา ประกอบกับชาวกัมพูชาส่วนหนึ่งสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และนิยมรับชมละครไทย ทำให้ค่อนข้างคุ้นเคยกับคนไทยและสินค้าไทยเป็นอย่างดี และรับอิทธิพลวัฒนธรรมการบริโภคจากประเทศไทย รวมทั้งยังมีแรงงานกัมพูชาจำนวนมากในประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลการบริโภคสินค้าไทยและบอกต่อคุณสมบัติของสินค้าไทยให้กับญาติพี่น้องในกัมพูชา ดังนั้นการส่งเสริมภาพลักษณ์พร้อมกับการรักษามาตรฐานสินค้าและบริการของไทยให้มีคุณภาพดี ราคาเหมาะสม จะทำให้ชาวกัมพูชามีทัศนคติที่ดีต่อไทยได้อีกช่องทางหนึ่ง นอกจากนี้เป็นที่ทราบกันดีว่ามีแรงงานกัมพูชาไม่น้อยที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการรับวัฒนธรรมการบริโภคสินค้าไทยไปแพร่กระจายในกัมพูชา ดังนั้นการปฏิบัติของนายจ้างชาวไทยจะต้องมีความเป็นธรรม ทั้งในเรื่องค่าแรงและการดูแลสวัสดิการที่เหมาะสมด้วยเมตตาเป็นพื้นฐาน ก็จะช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อชาวกัมพูชาด้วยเช่นกัน

5. ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ จากผลการวิจัยพบประเด็นอื่น ๆ ที่สามารถนำมาส่งเสริมให้ชาวกัมพูชามีทัศนคติดียิ่งขึ้นหรือปรับปรุงให้เกิดความพอดีและถูกต้อง ได้แก่ การส่งเสริมความสัมพันธ์ชายแดนในลักษณะการทูตภาคประชาชน การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมโดยเฉพาะที่กัมพูชาต้องเผชิญกับปัญหาการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ

ใจ ความหวาดระแวงจะหมดไป และช่วยปรับความเข้าใจระหว่างกันให้ดีขึ้น เช่น การส่งเสริมอาสาสมัครเป็นล่ามคำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อเหยื่อ การสื่อสารของรัฐบาลไทยเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันอย่างทั่วถึงและถูกต้องทาง อาทิ กรณีการเก็บค่าธรรมเนียมเข้า-ออกประเทศ และการแสดงบทบาทที่เป็นมิตรอย่างจริงใจและตรงมาตรงไป

โดยสรุป ภาพรวมจากการวิจัยครั้งนี้กล่าวได้ว่า ปัญหาไทยกับกัมพูชาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดอคติของจุจาร์ตน์ เอื้ออำนวย (2549) ที่ว่าปฐมเหตุที่ทำให้เกิดอคติระหว่างกันมีทั้งปัจจัยทางสังคมและทางวัฒนธรรม การศึกษานี้พบอคติของไทยกับกัมพูชาที่เด่นชัดคือ อคติที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคม ชนชั้น ภาษาและประวัติศาสตร์ กล่าวได้ว่าสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยเป็นได้ทั้งการเสริมสร้างหรือทำลายความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน คือหากทัศนคติหนึ่งเฉยไม่ยินดียินร้ายของชาวกัมพูชาที่มีต่อไทย ซึ่งเปรียบเหมือนกลุ่มก้อนเมฆที่รอวันก่อตัวเป็นพายุฝนได้รับการสวดส่องดูแล และทัศนคติเชิงลบที่ถูกตีตรามายาวนานได้ถูกรื้อถอน ย่อมมั่นใจได้ว่าไทยและกัมพูชาจะพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์อันดีได้ โดยมีทัศนคติเชิงบวกเป็นจุดแข็งซึ่งมีศักยภาพที่จะนำมาใช้เสริมสร้างความสัมพันธ์ได้ อาทิ การที่ไทยและกัมพูชาต่างนับถือพุทธศาสนา ย่อมมีระบบความเชื่อขนบธรรมเนียม ประเพณีที่คล้ายกัน และการที่ชาวกัมพูชาซึมซับวัฒนธรรมไทยผ่านการดูละคร การใช้สินค้าไทย ย่อมแสดงให้เห็นถึงการยอมรับไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต เป็นต้น ชาวกัมพูชายังได้เสนอแนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีคือ ขอให้ยึดถือศาสนา ลดทอนเนื้อหาในประวัติศาสตร์ ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างไทยกับกัมพูชาเนื่องจากนักการเมืองส่วนน้อยที่เป็นผู้ก่อขึ้นประวัติศาสตร์ไม่ควรดูถูกใคร ทุกคนควรรู้แต่ไม่ควรสอนเฉพาะแง่ร้าย ควรมีแง่ดีด้วย คนรุ่นใหม่ควรรู้ประวัติศาสตร์แต่ควรจะมีสมดุลระหว่างดีและร้าย เราเป็นประชาชนที่มีเผ่าพันธุ์เหมือนกัน ต้องไม่ใช้กำลังในการแก้ปัญหา ต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองมีความสงบสุข และทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาทัศนคติของชาวกัมพูชาต่อไทยในด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาได้ เช่น ทัศนคติด้านการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้าการลงทุน และการท่องเที่ยว
2. ควรมีการศึกษาเชิงลึกทัศนคติในกลุ่มประชากรที่มีอิทธิพล ซึ่งเป็นกลุ่มที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-กัมพูชาได้

อำพา แก้วกำกิง

3. ควรมีการศึกษาเสียงสะท้อนจากกลุ่มประชาชนไทยและกัมพูชาที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความขัดแย้งระหว่างประเทศ ตลอดจนศึกษาความคิดเห็น แนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อประเทศไทยของชาวกัมพูชาที่อยู่ในประเทศไทย และประเทศกัมพูชา

5. ควรมีการศึกษาเชิงลึกประเด็นความคาดหวังต่อประเทศไทย และความหวั่นเกรงต่อวัฒนธรรมตะวันตกที่ประเทศไทยรับและอาจเป็นพาหะไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อประโยชน์ในการวางแผนร่วมกัน

Reference

- เทียน ธีระวิทย์และสุณัย ผาสุก. 2543. ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และ การต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คาม ภวภูตานนท์. 2541. บทบาทของไทยและเวียดนามต่อปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชา: 1993-ปัจจุบัน(1998). สารนิพนธ์การศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการระหว่างประเทศ และการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จันทรา อนุสรณ์วัฒน์กุล. 2544. ภาพชีวิตของครอบครัวชาวกัมพูชา: ชุมชนหมู่บ้านบริเวณรอบ ทะเลสาบเขมร. รายงานวิจัยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2549. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2543. "เข้าใจตัวเอง...เข้าใจเพื่อนบ้าน" ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา: สายไปแล้วหรือยัง?, หน้า 99 -100. กรุงเทพฯ : โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค.
- ดลภักดิ์ อ่องระเบียบ. 2545. อิทธิพลของประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าต่อทัศนคติและความตั้งใจซื้อ สินค้าของผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองศักดิ์ ทับพิลา. 2546. ชีวิตแรงงานต่างชาติชาวกัมพูชาในกิจการขนส่งสินค้าทางน้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- ธีระ นุชเปี่ยม. 2549. ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน: กรณีความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา. ใน เสรีภาพอำนาจ จริยธรรมกับการเมืองไทย: เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ แห่งชาติครั้งที่ 7 โดยคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติและคณะรัฐศาสตรมหาบัณฑิต รามคำแหง วันที่ 27-29 พฤศจิกายน 2549 ณ หอประชุมพูนคำแหงมหาวิทยาลัย รามคำแหง, หน้า 362-368. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยวิจัยแห่งชาติ.
- พงษ์รัตน์ดา บุตรโต. 2548. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วง พ.ศ.2544-2547. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- พวงทอง ภวัครพันธ์. 2552. สงคราม การค้า และชาตินิยม ในความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา. มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย: กรุงเทพฯ.
- พิชิตพล แจ่มจำรัส. 2545. มิติความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาที่ส่งผลกระทบต่อไทยในช่วง พ.ศ. 2536-2545. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โรงเรียนเสนาธิการทหารบก.
- มัทนียา พงศ์สุวรรณ. 2547. การเสนอแนวทางการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาจากการวิเคราะห์เนื้อหาประวัติศาสตร์ในหนังสือแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรินทร์ ยงศิริ. 2548. กัมพูชา วันวารที่ผันเปลี่ยน. กรุงเทพฯ: ศรีบูรณคอมพิวเตอร์การพิมพ์.
- सानติ ภัคคีคำ. 2550. ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา: มุมมองจากหนังสือ "กัมพูชาโกรม: อำนาจไม่มีเขมรโกรม" วารสารอินโดจีนศึกษา ฉบับเพื่อนบ้านของไทย 8: 1-17.
- ศุภชาติ มนต์เนรมิตร. 2552. "ชีวิตและการต่อสู้ของเขมรพลัดถิ่น". วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2535. สังคมและวัฒนธรรม. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 16. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ. 2552. คู่มือการประกอบธุรกิจในกัมพูชา.
- สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. เอกสารวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์: แนวทางการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทบริเวณพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา. (30 มิถุนายน 2551)
- สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2553. การจัดทำแผนที่การตลาดสำหรับ SMEs ไทย สู่ตลาดอาเซียน: ราชอาณาจักรกัมพูชา. รายงานการวิจัย เสนอต่อ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กรุงเทพมหานคร.
- สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552. กลยุทธ์ความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน. รายงานการวิจัย เสนอต่อ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร.

สุพัตรา สุภาพ. 2536. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 8.

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อนุชิต วงศาโรจน์. แนวทางปฏิบัติกรณีปัญหาเขตแดนบนเขาพระวิหารด้วยมุมมองของนักภูมิศาสตร์.

เอกสารประกอบการสัมมนา. (30 กันยายน 2551)

Allport, G.W. 1985. Attitude: Handbook of Social Psychology. Worcester. Mass Clark University Press.

L.L. Thurstone. 1967. Attitude Theory and Measurement in Reading in Attitude Theory And Measurement. New York: Martin Fishblin, John Wiley and Sons.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กองการสื่อมวลชน กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. 2550. ไทย-กัมพูชาพร้อมขยายความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยว. [ออนไลน์] เข้าถึงจาก: <http://www.ryt9.com/s/ryt9/104712>

ธิปดี บัวคำศรี. 2546. ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาที่รัก-ทั้งซัง. [ออนไลน์] เข้าถึงจาก: <http://isc.ru.ac.th/data/PS0004000.doc>

สุรพงษ์ ชัยนาม. 2552. ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา: ประเด็นสำคัญอยู่ที่การรู้เขารู้เรา. [ออนไลน์] เข้าถึงจาก: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9520000013613>

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ, 17 กรกฎาคม 2552. ความร่วมมือด้านการศึกษา กับราชอาณาจักรกัมพูชา. [ออนไลน์] เข้าถึงจาก: <http://www.bic.moe.go.th/index.php?id=396>

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. 2552. ขอมจวนพระตะบองสร้างรักไทย-กัมพูชา. [ออนไลน์] เข้าถึงจาก: <http://www.thairath.co.th/today/view/29408>

ภาษาเขมร

Agence Kampuchea Presse (AKP). 19 July 2010. **សាយគរដ្ឋប្រតិបត្តិចម្រុះនិសដៅ ខេត្តមួយសរតនវិទ្យាស័យមួយ**. [Online]. Available:

http://www.camnet.com.kh/akp/khmer_news.htm

Cambodia Express News (CEN). 15 July 2010. **ក្រុមគ្រូបង្រៀននិងកម្មករដូចគ្នា ការអោយថែទាំពេញពីព្រំដែនប្រទេសច្រវិល**. [Online]. Available:

http://www.cen.com.kh2localnews2show_detail/129?mch=show_more

Ka-set.info. 20 May 2008. **វិចារចត់ហើមិនអូចធ្វើអោយប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានការ ឆឺចាប់ដូចម្តេចឡើយ**. [Online]. Available: <http://khmer.ka-set.info/content/view/246/51/>

The Office of the Council Ministers. 21 July 2010. **ស្ទួនរតវារបស់សង្គមហ្វីន សែន សាយគរដ្ឋប្រតិបត្តិវិទ្យាស័យសកម្មជាតិវិទ្យាសាស្ត្របច្ចេកទេស**. [Online]. Available:

http://www.pressocm.gov.kh/khmer/rectangular_strategy.php

สัมภาษณ์

Interviews Anonymous Student, 14 February 2010

Interviews Bunthong Key Employee, (private hospital) 10 May 2010

Interviews Neang Chanthara Vice Secretariat (Battambang Province), 17 March 2010

Interviews Seng Samban Regional Disaster Management Programme Officer South East Asia/International Federation, Red Cross and Red Crescent Societies, 14 February 2010

Interviews Ty Nhoean Merchants, 10 May 2010

Interviews Ven. Thai Sotha Saranasilo Monk, 14 February 2010

